

Aktivnost: izvedbeni kurikulum

Raziskava : Unisvet 3 - 2010

Odnos dijakov do šole, države in družbenih skupnosti

*Zaključno poročilo raziskovanja
KK Državljska kompetenca med srednješolci
(Prva predstavitev: Ljubljana, 27. januar 2011)*

Raziskovalna skupina:
mag. Janez Damjan, Darja Vidovič, Dušan Vodeb

1

Za uspešnejše uvajanje prenovljenega šolskega kurikulumuma se je leta 2008 več slovenskih srednjih strokovnih šol povežalo v konzorcij unisVET, v okviru katerega so potekali številni projekti za izobraževanje in usposabljanje učiteljev, razvoj programov ter raziskovalne aktivnosti. Glavni namen raziskovalnih aktivnosti je bil pripraviti analize stanja in podati usmeritve za nadaljnje delo pri prenovi. Jedro raziskovalne skupine so sestavljali mag. Janez Damjan, Dušan Vodeb in Darja Vidovič, v štiriletnem obdobju pa so sodelovali še številni učitelji in drugi sodelavci konzorcijskih ter drugih srednjih šol v Sloveniji. Z njihovo pomočjo smo spremljali razvoj ključnih kompetenc pri dijakih, še posebej razvitost kompetence samoiniciativnost in podjetnost ter socialne in državljanske kompetence. KK samoiniciativnost in podjetnost smo spremljali tudi pri učiteljih strokovnih predmetov in raziskovali njihove načine spodbujanja ustvarjalnosti in podjetnosti ter pri delodajalcih..

Raziskava Unisvet 3-2010, ki se je izvajala od oktobra do decembra 2010, je zajela dijake različnih letnikov na petih srednjih šolah. Raziskovali smo njihov odnos do šole in države ter pripadnost različnim družbenim skupnostim.

Posamezne raziskovalne cilje smo opredelili s pomočjo naslednjih vprašanj:

1. Kakšno stopnjo ljubezni oz. pripadnosti čutijo dijaki do družine, prijateljev, šole, glasbenih in športnih skupin, regije in mesta, države Slovenije in druge države ter do Evropske Unije?
2. V kolikšni meri se strinjajo s trditvami "aktivnega državljanstva", kjer smo poleg trditev v povezavi z domoljubnimi čustvi in obnašanjem našli še vrsto trditev povezanih z odnosom do politike, družbene skupnosti in sodržavljanov?
3. Koliko poznajo Slovenijo in njeno zgodovino smo preverjali preko kratkega testa znanja
4. Kako primerne se jim zdijo različne oblike pouka za spodbujanje aktivnega državljanstva?
5. Katere spremembe bi uvedli v Sloveniji, če bi za en teden postali njen predsednik?

Kompetenca: *»...sposobnost doseči kompleksne zahteve v določenem kontekstu s pomočjo mobilizacije tako spoznavnih kot tudi nespoznavnih vidikov delovanja«*
(Rychen in Salganik, 2003, str. 43).

Osem ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje po priporočilu Sveta EU in Evropskega parlamenta iz leta 2006.

1. sporazumevanje v materinem jeziku,
2. sporazumevanje v tujih jezikih,
3. matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji,
4. digitalna pismenost,
5. učenje učenja,
6. socialne in državljanske kompetence
7. samoiniciativnost in podjetnost ter
8. kulturna zavest in izražanje.

V šolskem letu 2008/09 so se začeli uvajati prenovljeni izobraževalni programi v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki dajejo velik poudarek uvajanju ključnih kompetenc v izobraževalni proces.

Kompetenca je v zadnjem desetletju postal eden osrednjih pojmov v izobraževanju in je definiran kot *»...sposobnost doseči kompleksne zahteve v določenem kontekstu s pomočjo mobilizacije tako spoznavnih kot tudi nespoznavnih vidikov delovanja«* (Rychen in Salganik, 2003, str. 43). Kompetence torej vključujejo spoznavno raven (sposobnosti kompleksnega razmišljanja in reševanja problemov ter znanje na določenem področju), čustveno-motivacijsko raven (stališča, vrednote, pripravljenost za aktivnost) ter vedenjsko raven (sposobnost ustrezno aktivirati, uskladiti in uporabiti svoje potenciale v kompleksnih situacijah (Peklaj, 2006, str. 22-23).

Število in opredelitve ključnih kompetenc se v dokumentih razlikujejo, po priporočilu Sveta EU in Evropskega parlamenta iz leta 2006 pa govorimo predvsem o osmih, zgoraj naštetih, ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje.

Naštete kompetence potrebujejo vsi ljudje *»...za osebno izpopolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposljivost«* in jih je potrebno razvijati vse življenje. Vedeti moramo tudi, da se ključne kompetence ne razvijajo zgolj pri posameznih predmetih, ampak so to t.i. prečne ali transverzalne kompetence in so za razvoj kompetenc odgovorni učitelji vseh predmetov.

Socialne in državljanske kompetence

vključujejo osebne, medosebne in medkulturne kompetence ter zajemajo vse oblike vedenja, ki usposablja posameznike za učinkovito in konstruktivno sodelovanje v socialnem in poklicnem življenju.

Socialna kompetenca je predvsem povezana z osebnim in družbenim blagostanjem posameznika ter zahteva razumevanje pomena dobrega fizičnega in duševnega zdravja.

Državljska kompetenca posameznike usposablja za polno udeležbo v državljanskem življenju in temelji na poznavanju konceptov demokracije, pravice, enakosti, državljanstva in državljskih pravic.

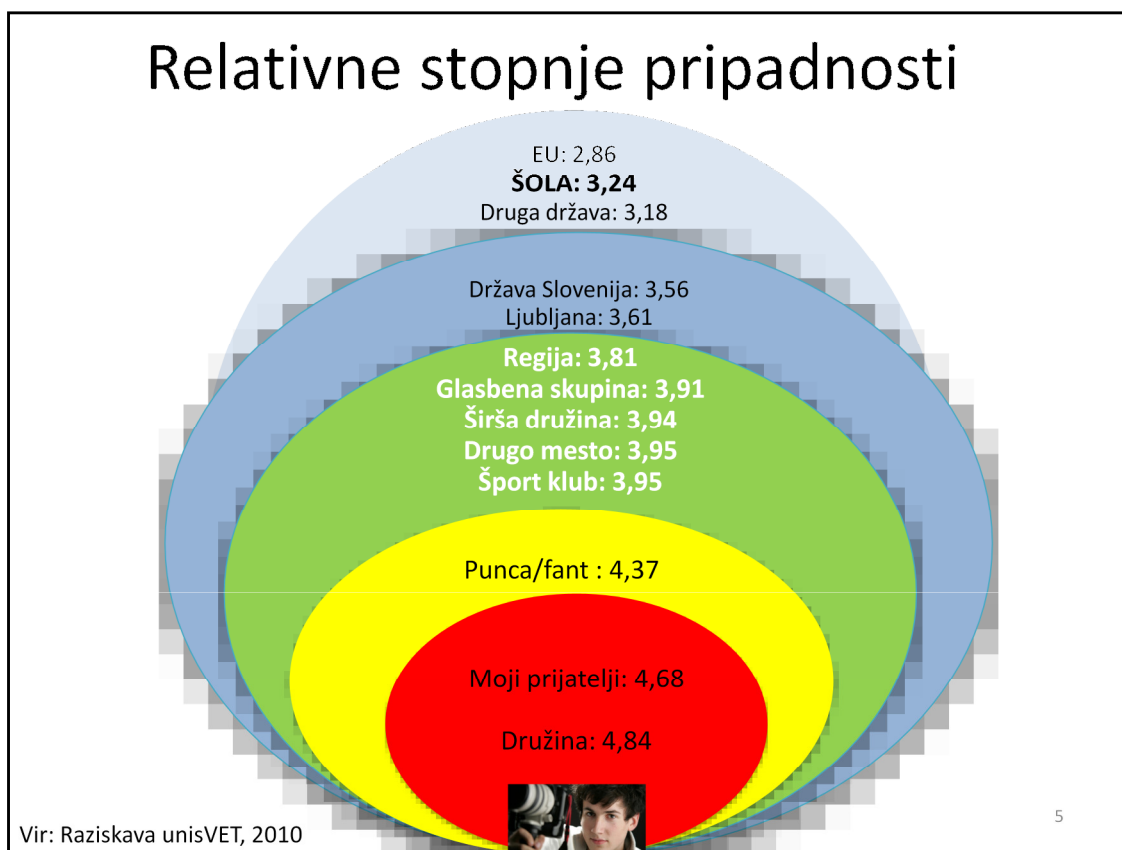
Spretnosti državljanske kompetence, ki smo jih podrobneje raziskovali v okviru projektov Unisvet, pomenijo sposobnost učinkovitega oblikovanja odnosov z drugimi na javnem področju, izkazovanja solidarnosti in zanimanja za reševanje problemov, ki zadevajo lokalno in širšo skupnost. Vključujejo kritični in ustvarjalni premislek ter konstruktivno udeležbo v dejavnostih skupnosti ali soseske ter sprejemanje odločitev na vseh ravneh, od lokalne do nacionalne in evropske ravni, zlasti z volitvami. Podlaga za pozitiven odnos do skupnosti so spoštovanje človekovih pravic, vključno z enakostjo, ki je osnova za demokracijo, spoštovanje in razumevanje razlik med sistemi vrednot različnih ver ali etničnih skupin. To pomeni izkazovanje občutka pripadnosti svoji občini, državi, EU in Evropi na splošno ter svetu, in pripravljenost za sodelovanje v demokratičnem sprejemanju odločitev na vseh ravneh. (Ur. List EU, 2006).

Ključne kompetence morajo razvijati in spodbujati vsi učitelji pri vseh predmetih. Posebno vlogo pa imajo pri razvijanju državljanske kompetence učitelji strokovnih predmetov in učitelji modula Državljska vzgoja in mediacija, ki smo jih na različne načine vključili v naše raziskovanje ter jim na strokovnih usposabljanjih tudi posredovali rezultate analiz.

Na osnovi predhodnih skupinskih pogovorov z dijaki smo pripravili poseben vprašalnik, ki ga je skupno izpolnilo 475 dijakov in dijakinj v 19 razredih na petih srednjih šolah: to so gimnazije v Novem mestu, Sežani in Slovenj Gradcu ter Srednja šola za gostinstvo in turizem in Srednja upravno administrativna šola v Ljubljani. Na posameznih šolah so bili razredi od začetka abecede; povsod so bili vključeni razredi na črko A, na nekaterih šolah pa tudi na črko B in C.

Velikost in razporeditev našega vzorca nam omogoča, da predstavimo glavne značilnosti mladih v odnosu do šole, države Slovenije in drugih družbenih skupin ter skupnosti in dejavnike, ki vplivajo na ta odnos. Obstajajo pa omejitve pri posploševanju dobljenih vrednosti na celotno populacijo srednješolcev ali na posamezne regije.

Na sliki smo s pomočjo tarče prikazali poprečne stopnje pripadnosti na ključno vprašanje v raziskavi: *“Kakšno stopnjo ljubezni oz. pripadnosti čutite do naštetih ljudi, skupin, organizacij oz. skupnosti”*. Dijaki so odgovarjali s pomočjo lestvice z ocenami od 1 do 5, kjer 1 pomeni “nimam rad/ ne čutim pripadnosti”, 5 pa “imam zelo rad/čutim močno pripadnost”.

Pričakovano imajo dijaki najraje oz. so najbolj pripadni družini in prijateljem. Zelo visoka je tudi pripadnost partnerju, če ga imajo (cca. 20 %).

Dokaj močno stopnjo pripadnosti čutijo dijaki še do širše družine, mesta in regije, mnogi (cca 1/3) pa tudi do športnega kluba in glasbene skupine.

Stopnja pripadnosti do Ljubljane (upoštevani samo odgovori na ljubljanskih šolah) je skoraj za pol ocene nižja od poprečnih vrednosti pripadnosti dijakov drugim “svojim” mestom.

Sledi poprečna ocena pripadnosti državi Slovenije, ki znaša 3,56; torej je precej višja kot 3 (to je “nekaj srednjega”). Polovica dijakov je svojo pripadnost Sloveniji izrazila z oceno 4 ali 5.

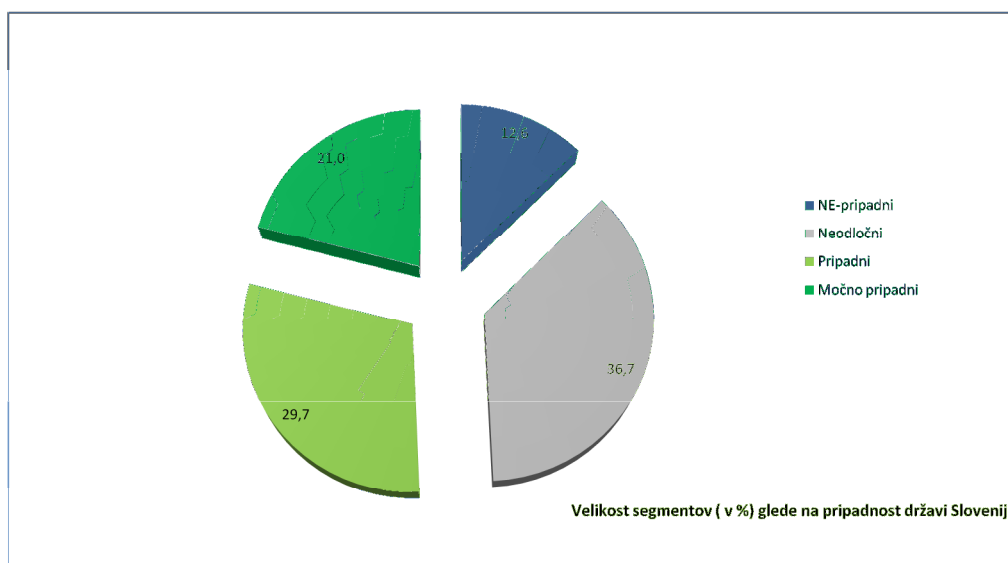
Pri pripadnosti “drugi državi” je prisotna izrazita bipolarnost; dijaki, ki so odgovorili na to vprašanje, se čutijo ali močno pripadnega neki drugi državi ali pa sploh ne (“je nimajo radi”).

Neprijetno preseneča relativno nizka pripadnost šoli, kar velja za vse starostne skupine in pri obeh spolih.

Najnižja je pripadnost Evropski uniji, kar je pričakovano glede na relativno kratek čas našega članstva.

Nasploh lahko rečemo, da podatki ustrezajo tradicionalno močni pripadnosti Slovencev (in tudi drugih evropskih narodov) naj-ožjemu geografskemu področju in primarnim skupinam.

Segmentacija mladih glede na stopnjo pripadnosti Sloveniji

Glede na odgovor o stopnji pripadnosti državi Sloveniji smo dijake razdelili na štiri segmente, ki jih prikazuje zgornja slika. V prvem, modrem segmentu so **NE-pripadni**; gre za 12 % ali dobro desetino dijakov, ki so odgovorili, da se ne počutijo pripadne državi Sloveniji. Naslednji segment smo poimenovali **Neodločni** (kar praktično pomeni, da so ti dijaki odgovorili z oceno 3 na petstopenjski lestvici in je njihova stopnja pripadnosti državi Sloveniji le relativno nizka), vsebuje pa točno 1/3 dijakov. Četrty segment so **Pripadni** (ocena 4) in zajema skoraj točno 30 % dijakov in peti segment se imenuje **Močno pripadni** (ocena 5), v njem pa je dobra petina ali 21 % dijakov. |

Preverjali smo statistično pomembnost razlik med segmenti glede na spol, starost ali šolo, a nobena izmed teh spremenljivk nima močnega vpliva na pripadnost državi Slovenija. Prav tako razlike niso statistično pomembne glede na dosežen rezultat na testu znanja o naši državi in poprečno verjetnost nadaljevanja študija. Pripadnosti državi pri dijakih torej ni mogoče enostavno povezati s kakšno od socio-demografskih spremenljivk, ampak gre očitno za globlje osebne značilnosti in individualne izkušnje. To so je potrdilo tudi v razgovorih z dijaki, kjer so izpostavili pomen različnih izkušenj s tujino (npr. samostojno potovanja v tujino, izmenjava dijakov) za močnejšo občutenje pripadnosti svoji državi.

Primerjava segmentov dijakov glede na pripadnost državi in drugim skupnostim

Nepripadni		S1	Neodločni		S2	Pripadni		S3	Močno pripadni		S4
družina	4,69		družina	4,82		družina	4,90		Slovenija	5,00	
prijatelji	4,60		prijatelji	4,66		prijatelji	4,69		družina	4,87	
punca/fant	4,59		punca/fant	4,25		šir. družina	4,11		punca/fant	4,35	
glasb.skup.	3,71		šport.klub	3,96		mesto	4,06		prijatelji	4,76	
šir. družina	3,62		šir. družina	3,77		Slovenija	4,00		glasb.skup	4,48	
mesto	3,58		mesto	3,76		punca/fant	3,88		regija	4,40	
država 2	3,53		regija	3,63		glasb.skup	3,86		šport.klub	4,40	
šport.klub	3,38		glasb.skup	3,62		regija	3,84		mesto	4,31	
regija	3,06		šola	3,10		šport.klub	3,78		šir. družina	4,18	
Ljubljana	2,90		država 2	3,04		šola	3,48		Ljubljana	3,58	
šola	2,88		Slovenija	3,00		EU	3,09		šola	3,37	
EU	2,29		Ljubljana	2,83		država 2	3,08		EU	3,26	
Slovenija	1,78		EU	2,63		Ljubljana	2,90		država 2	3,20	

Štiri segmente, ki smo jih dobili glede na stopnjo pripadnosti državi Sloveniji smo primerjali tudi glede na njihove stopnje pripadnosti različnim skupinam in skupnostim. Na zgornji sliki je prikazan rang pripadnosti tako, da lahko bolje razumemo razlike med segmenti in tudi razmišljamo o razlogih za razlike v stopnji pripadnosti državi.

Sklepamo lahko, da so **“Močno pripadni”** državi Sloveniji zelo povezani v svoji družini in mnogi tudi s partnerjem, šele potem sledijo prijatelji, ki so pri ostalih segmentih na drugem mestu. Relativno manj pomembna je pripadnikom tega segmenta širša družina (4,18).

Nasprotno pa so **“Pripadni”** relativno višje uvrstili pripadnost širši družini, ki ji sledi mesto bivanja, partner pa je relativno manj pomemben. Manjša stopnja pripadnosti državi je verjetno bolj odraz drugačne družinske situacije, večji povezanosti z lokalnim okoljem oz. regijo(so bolj “ne Ljubljančani”) in posledično je pri njih relativno nižja ocena za pripadnost državi.

Neodločni imajo na splošno ocene pripadnosti nižje od prvih dveh segmentov, z izjemo ljubezni do športnega kluba, kar nas navaja k interpretaciji, da iščejo točke identifikacije v večji meri izven tradicionalnega okolja.

Nepripadni se zdijo relativno manj povezani z osnovno družino, saj je stopnja pripadnosti le-tej skoraj enaka kot prijateljem in partnerju. Predvsem punca ali fant sta točka njihove povezanosti, izstopa pa tudi pripadnost glasbeni skupini. Relativno več jih je v Ljubljani kot v drugih okoljih. Relativno visoko je pri njih tudi stopnja pripadnosti neki drugi državi.

Odnos do družbe, države in državljanstva

Tabela 5: Trditve, na katerih so visoko pomembne razlike med segmenti	Popr. vrednost
Igralci slovenskih reprezentanc bi morali znati peti našo himno.	4,38
Slovenski jezik je pogoj za obstoj slovenskega naroda.	4,38
V tujini oz. tujcem s ponosom povem, da sem iz Slovenije.	4,23
Slovenskemu državljanstvu se ne bi nikoli odrekel.	4,08
Državo Slovenijo imam zelo rad.	3,92
Zelo sem ponosen na slovensko nogometno reprezentanco.	3,77
Dobro poznam slovenske naravne lepote.	3,65
Naši državljani se premalo zavedajo prednosti življenja v Sloveniji.	3,58
Rad bi se preselil v neko drugo državo.	3,14
Za svobodo naše države sem se pripravljen tudi boriti.	3,01
Kvaliteta življenja v Sloveniji je zelo visoka.	2,89
Rad prepevam slovenske narodne pesmi.	2,41
Obešanje zastave ob praznikih je staromodno.	1,89

Odnos dijakov do družbe, države in državljanstva smo preverjali z nizom trditev, ki je v celoti prikazan v spodnji tabeli. Trditve so prikazane po vrstnem redu od najvišje do najnižje stopnje strinjanja (5 = popolnoma se strinjam ali popolnoma velja, 3 = neodločen ali ne vem, 1 = sploh se ne strinjam ali ne velja).

Tabela 4: Rang trditev odnosa do družbe, države in državljanstva glede na poprečno stopnjo strinjanja (N=471)

Igralci slovenskih reprezentanc bi morali znati peti našo himno.	4,38	
Slovenski jezik je pogoj za obstoj slovenskega naroda.	4,38	
V tujini oz. tujcem s ponosom povem, da sem iz Slovenije.	4,23	
V času interneta je pomembno predvsem znanje angleščine.	4,20	
Državi moramo biti hvaležni, ker nam omogoča šolanje.	4,11	
Slovenskemu državljanstvu se ne bi nikoli odrekel.	4,08	
Zavedam se svojih državljanskih pravic in dolžnosti.	3,94	
Državo Slovenijo imam zelo rad.	3,92	
Svojim učiteljem sem hvaležen za vse, kar so me naučili.	3,87	
Komaj čakam, da se preselim na svoje (zaživim samostojno).	3,81	
Zelo sem ponosen na slovensko nogometno reprezentanco.	3,77	
Domoljubje je pri mladih v Sloveniji premalo razvito.	3,69	
Dobro poznam slovenske naravne lepote.	3,65	
Raje gledam »svojo« nadaljevanko kot TV prenos državne proslave.	3,65	
Če bi bil polnoleten, bi zagotovo šel (sem šel) na volitve.	3,64	
Naši državljani se premalo zavedajo prednosti življenja v Sloveniji.	3,58	
Pogosto razmišljam o tem, kako spremeniti družbo na bolje.	3,57	
Mediji premalo poročajo o uspehih naše države.	3,42	
Pripravljen sem več prostovoljno pomagati družbi.		3,42
Izogibanje plačila davkov je isto kot kraja.	3,39	
V naši državi smo zelo strpni do tujcev.		3,28
Udeležba na volitvah bi morala biti obvezna.	3,23	
S prijatelji se veliko pogovarjamo o problemih v družbi.	3,21	
Slovenija je pravna država.		3,21
V primerjavi z drugimi narodi smo Slovenci zelo domoljubni.	3,18	
Politično dogajanje v Sloveniji me ne zanima.	3,16	
Rad bi se preselil v neko drugo državo.		3,14
Za svobodo naše države sem se pripravljen tudi boriti.	3,01	
V Sloveniji smo premalo solidarni.		2,98
Kvaliteta življenja v Sloveniji je zelo visoka.	2,89	
Predmet državljanska vzgoja bi moral biti v srednjih šolah obvezen.	2,87	
Z veseljem bi se udeležil tridnevnega vojaškega tabora.	2,80	
Kdor nima dela, si je sam kriv.		2,79
Rad prepevam slovenske narodne pesmi.	2,41	
Poklic politika je vreden spoštovanja.		2,39
Ponovno bi morali uvesti enoletno obvezno služenje vojske.	2,36	
Volilno pravico bi morali dobiti mladi že s šestnajstimi leti.	2,34	
Obešanje zastave ob praznikih je staromodno.	1,89	

Pri večini trditev so velike variacije v ocenah, še posebej glede na stopnjo pripadnosti državi Sloveniji. Zato smo v glavni tabeli izpostavili samo tiste trditve, na katerih se segmenti pripadnosti državi statistično pomembno razlikujejo; bolj pripadni se tudi v bistveno večji meri strinjajo s temi trditvami. Izstopa pomen himne, jezika, državljanstva, poznavanje lepote Slovenije in prednosti življenja v njej, tudi pripravljenosti na borbo in v manjši meri pozitiven odnos do obešanja zastave. Sklepamo lahko, da bi s poudarjanjem teh elementov lahko prispevali tudi k dvigu pripadnosti državi Sloveniji pri večini dijakov.

Kaj si mladi želijo spremeniti v družbi?

Kategorija odgovora	S1:	S2:	S3:	S4:	SKUPNO
• proti politikom (zamenjal, ukinit...)	42,9%	26,9%	31,9%	31,3%	31,3%
• naredil red (spremenil zakone, kaznoval...)	28,6%	26,1%	23,0%	25,0%	25,1%
• boljši svet (na splošno ali konkretni predlogi)	14,3%	32,8%	23,0%	22,5%	24,8%
• boljše za mlade (študentske, boljša šola, brezplačna malica...)	21,4%	25,2%	25,7%	23,8%	24,3%
• davki dol, plače gor	21,4%	21,0%	19,5%	27,5%	22,1%
• pomagal revnim, brezdomcem... zdravje, varnost	9,5%	16,8%	17,7%	28,8%	19,0%
• brez odgovora	16,9%	25,4%	15,0%	13,1%	18,5%
• več delovnih mest (problem brezposelnosti...)	19,0%	11,8%	17,7%	23,8%	17,3%
• nacionalizem (tujce ven, Rome v red...)	7,1%	7,6%	8,0%	5,0%	7,3%
• za šport (objekti, EP v košarki)	7,1%	5,0%	8,0%	7,5%	6,7%
• ne bi postal predsednik	11,9%	6,4%	4,3%	6,1%	6,3%
• legalizacija marihuane, alkohol cenejši	7,1%	5,9%	1,8%	3,8%	4,5%

V raziskavi smo želeli tudi ugotoviti, kateri aktualni problemi so za mlade najbolj pereči in kaj bi želeli spremeniti. Konkretno smo mlade prosili za prost odgovor na odprto vprašanje »Katere spremembe bi uvedli v Sloveniji, če bi za en teden postali njen predsednik?«

Največ odgovorov v tabeli 13 nakazuje negativen odnos do politikov (predvsem vlade in poslancev), ki bi jih dijaki zamenjali, odstranili ali pa bi jim vsaj znižali plače. Ti odgovori so predvsem značilni za segment Nepripadni, kjer močno prevladuje nezadovoljstvo z državo in politiko.

Na drugem mestu so bolj "represivni" odgovori; dijaki bi naredili red, predvsem na področju gospodarskega kriminala, veliko ljudi bi bilo kaznovanih, zakonodaja bi postala strožja. Pri pogostosti teh ukrepov ni razlik med segmenti.

Segmenti se ne razlikujejo v pogostosti odgovorov, ki se navezujejo na izboljšanje položaja mladih in sprememb v šoli, pa pri podpori za šport in športne dogodke (v času zbiranja podatkov je bila aktualna kandidatura Slovenije za svetovno prvenstvo v košarki) in pri odgovorih, ki bi jih lahko označili kot izrazito nacionalistične ali šovinistične, celo rasistične. Takšnih odgovorov je bilo od 5% do 8%, vendar pa nacionalistična idr. negativna čustva niso povezana s stopnjo pripadnosti državi (ni statistično pomembnih razlik).

Zelo pomembna razlika med segmenti je v številu odgovorov "pomagal bi revnim", torej nekakšnem socialnem čutu, ki je v bistveno večji meri prisoten pri segmentu Močno pripadni. Zdi se, da je ta segment, torej dobra petina dijakov že kar vzor aktivnega državljanstva. Zanimajo se za družbeno dogajanje in so pripravljeni prispevati svoj delež za večjo kvaliteto življenja.

Primernost pedagoških aktivnosti za razvoj aktivnega državljanstva

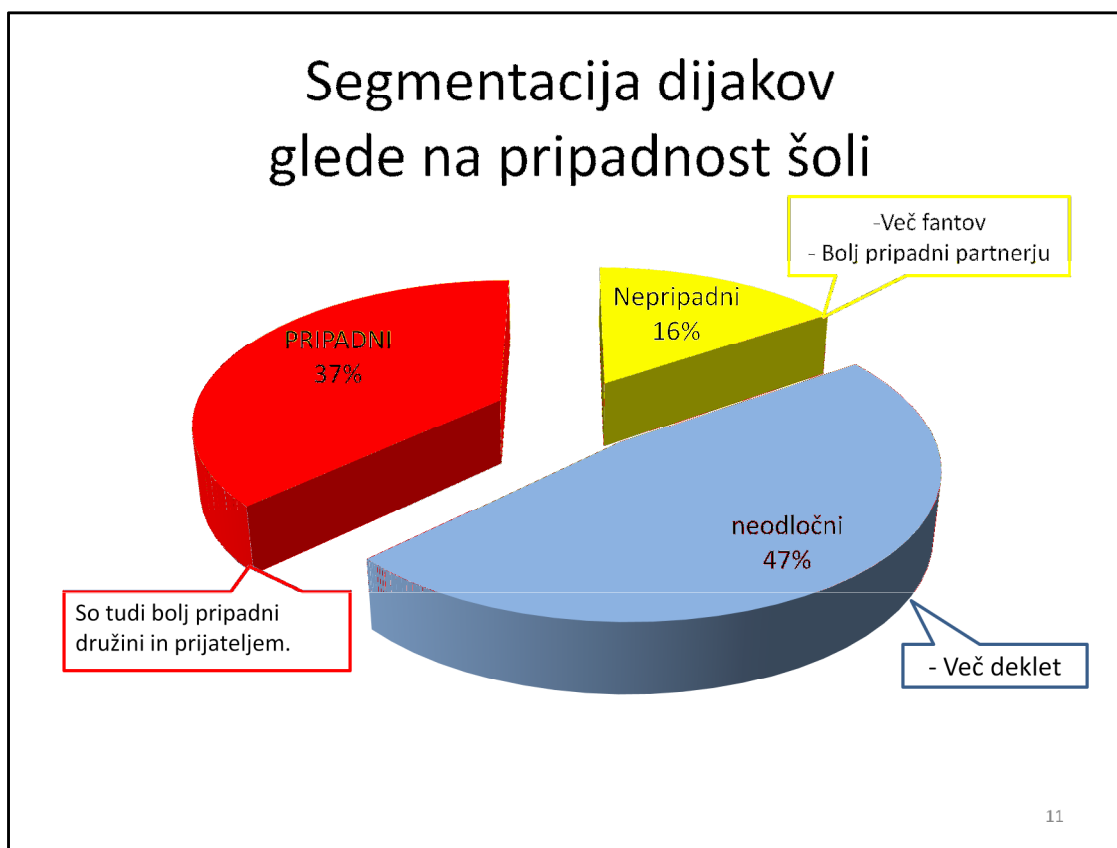
Tabela 9: Izobraževalne oblike – razlike med segmenti statistično pomembne	Popr. vrednost
• ekskurzije za spoznavanje pestrosti in zanimivosti Slovenije	4,09
• spoznavanje slovenskih pokrajinskih različnosti in narodnega izročila	3,68
• razgovori v šoli z znanimi Slovenci	3,48
• skupinsko projektno delo	3,43
• *ogled zgodovinskega filma	3,38
• skrb za zgodovinske spomenike v svojem kraju	3,34
• aktivno sodelovanje na šolski ali krajevni proslavi	3,24
• *učenje in izvajanje vrstniške mediacije (posredovanje pri konfliktih)	3,23
• *ogled državne proslave	3,20
• poslušanje slovenske glasbe	2,79

Pomemben cilj naše raziskave je bil preverjanje metod za razvijanje domoljubja in aktivnega državljanstva oz. ugotoviti katere izmed njih se zdijo dijakom najbolj primerne in koristne. V ta namen smo dijake prosili, da ocenijo različne oblike pouka in šolskih aktivnosti. Pri ocenjevanju so imeli navodilo, da se vživijo v vlogo učitelja in z njegovega zornega kota ocenijo primernost in koristnost posameznih oblik. Sklepamo pa, da so dijaki odgovarjali predvsem z vidika lastnega interesa in zaželenosti naštetih oblik dela.

Tabela 8: Primerjava srednjih ocen primernosti izobraževalne oblike

1. ekskurzije za spoznavanje pestrosti in zanimivosti Slovenije		4,09
2. ekskurzija v zamejstvo in srečanje z vrstniki na slovenskih šolah v Avstriji in Italiji	4,02	
3. izmenjava mnenj z debato ZA in PROTI	3,80	
4. spoznavanje slovenskih pokrajinskih različnosti in narodnega izročila	3,68	
5. obisk sodišča in prikaz postopka sojenja		3,64
6. aktivno sodelovanje na tematskem dnevu na terenu		3,62
7. tridnevni tematski tabori (varstvo okolja, pravice manjšin, zaščita živali ipd.)		3,53
8. razgovori v šoli z znanimi Slovenci	3,48	
9. skupinsko projektno delo	3,43	
10. različne ustvarjalne delavnice (likovne, literarne, glasbene, filmske...)	3,43	
11. sodelovanje na vojaški vaji in pogovor z vojaki ter starešinami		3,39
12. ogled zgodovinskega filma	3,38	
13. obisk policijske postaje in seznanitev s pravicami in dolžnostmi pri legitimiranju	3,35	
14. skrb za zgodovinske spomenike v svojem kraju	3,34	
15. obisk TV studia in pogovor z urednikom dnevniških poročil		3,27
16. obisk in ogled slovenskega parlamenta ter pogovor s poslanci		3,26
17. obisk zaporov in pogovor s pazniki ter zaporniki	3,25	
18. petdnevno »obvezno« prostovoljno delo v organizaciji po svoji izbiri	3,25	
19. aktivno sodelovanje na šolski ali krajevni proslavi	3,24	
20. učenje in izvajanje vrstniške mediacije (posredovanje pri konfliktih)	3,23	
21. ogled državne proslave		3,20
22. igranje vlog v različnih konfliktnih situacijah		3,20
23. obisk lokalne upravne enote (občine) in		3,03
24. obisk notarja in seznanitev z njegovimi pristojnostmi		2,79
25. poslušanje slovenske glasbe	2,79	
26. obisk zemljiške knjige	2,69	

Izobraževalne oblike smo spet razdelili v dve skupini, glede na statistično pomembnost razlik v ocenah štirih segmentov. Na zgornji tabeli so prikazane izobraževalne oblike, pri katerih se ocene primernosti med segmenti statistično pomembno razlikujejo oz. jih kot bolj primerne ocenjujejo dijaki z večjo stopnjo pripadnosti državi Sloveniji. Zdi se, da vse našete aktivnosti povezuje beseda Slovenija ali slovensko, kar lahko pri segmentih Neodločeni in Nepripadni vzbuja nek odpor. Sklepamo, da bi za ta dva segmenta bile bolj primerne informativne aktivnosti, pri katerih ni toliko poudarjena čustvena domoljubna nota, ampak praktična vrednost pripadnost državi Sloveniji.

Dijake smo razdelili v segmente še glede na stopnjo pripadnosti šoli in pogledali, kako se ta kazalec povezuje s pripadnostjo ostalim skupinam in skupnostim. Skoraj polovica je glede na stopnjo pripadnosti šoli v skupini Neodločeni oz. so pripadnost šoli ocenili s srednjo oceno. V tej skupini je relativno več deklet, relativno več fantov pa je v skupini Nepripadni, ki jih je skupno 16 %. Dobra tretjina dijakov je izrazila pripadnost šoli in ti dijaki so tudi sicer bolj pripadni, povezani v s svojo družino in prijatelji.

Spodnja tabela pa prikazuje trditve, s katerimi se bolj strinjajo šoli PRIPADNI dijaki:

•Igralci slovenskih reprezentanc bi morali znati peti našo himno.	4,57
•Državi moramo biti hvaležni, ker nam omogoča šolanje.	4,31
•Svojim učiteljem sem hvaležen za vse, kar so me naučili.	4,08
•Državo Slovenijo imam zelo rad.	4,07
•Če bi bil polnoleten, bi zagotovo šel (sem šel) na volitve.	3,90
•Pogosto razmišljam o tem, kako spremeniti družbo na bolje.	3,81
•Dobro poznam slovenske naravne lepote.	3,79
•Pripravljen sem več prostovoljno pomagati družbi.	3,63
•Za svobodo naše države sem se pripravljen tudi boriti.	3,16
•Z veseljem bi se udeležil tridnevnega vojaškega tabora.	2,75
•Poklic politika je vreden spoštovanja.	2,62

Gre za trditve, ki izražajo domoljubje in pa hvaležnost za priložnosti, ki jim jih daje šola. Smiselno bi bilo razmišljati, da bi dijakom v večji meri poskušali vzbuditi zavedanje o vlogi šole in prednostih, ki jih prinaša. Ključno vlogo pri tem bi lahko imeli učitelji, ki bi tudi sami izražali visoko stopnjo zavedanja teh vrednot, pozitivnega odnosa do šole.

Rezultati na testu znanja o značilnostih Slovenije in širšega okolja

Tabela 3: Delež pravih odgovorov na testu znanja	Delež prav. odg.
Kdo je največji slovenski pesnik? France Prešeren	97,5 %
Kdo je bil prvi predsednik samostojne Slovenije? Milan Kučan	92,8 %
Katera je najdaljša reka v Sloveniji? Sava	90,7 %
Dan državnosti praznujemo? 25. junija	89,2 %
Katerega leta je izšel prvi slovenski abecednik? 1550	84,1 %
Glavno mesto Evropske unije? Bruselj	83,7 %
Kakšen je vrstni red barv slovenske zastave od zgoraj navzdol? B M R	83,1 %
V katerih državah obstaja slovenska manjšina? A I H	79,3 %
Kako velika je Slovenija - njena površina? 20.000 km²	78,9 %
Kdo je bil prvi slovenski general? Rudolf Maister	78,6 %
Katera je najbolj uspešna slovenska glasbena skupina? Avseniki	75,1 %
Od katerega leta naprej je Slovenija članica EU? 2004	74,2 %
Kolikokrat se je Slovenija uvrstila na svetovno nogometno prvenstvo? 2x	73,4 %
V katerem mestu je sedež Združenih narodov? New York	33,0 %
Katero slovensko podjetje ima največ zaposlenih? Mercator	29,0 %
...se imenuje politična skupina, ki je zmagala na volitvah 1990? DEMOS	27,7 %

Dijaki so v anketi odgovarjali še na šestnajst vprašanj iz slovenske zgodovine, geografije in poznavanja dogodkov iz bližnje preteklosti. Izbrati so morali pravi odgovor med štirimi možnimi. Delež pravih odgovorov je prikazan v zgornji tabeli, iz katere lahko povzamemo, da vsaj $\frac{3}{4}$ dijakov pozna odgovore na $\frac{3}{4}$ vprašanj. Samo 5 dijakov je imelo pravilne vse odgovore, povprečno število doseženih točk 11,7 ali 73%.

Kot težja se kažejo tri vprašanja, katerih teme so gospodarstvo, mednarodna politika in novejša zgodovina. Te teme so v medijih relativno manj prisotne in zbujajo manjše zanimanje dijakov. Zanimivo in spodbudno, da je delež dijakov, ki ve kdo je bil prvi slovenski general večji kot delež dijakov, ki ve kolikokrat se je Slovenija uvrstila na svetovno nogometno prvenstvo.

Sklepne misli

- Dijaki izražajo visoko stopnjo pripadnosti predvsem primarnim skupinam in svoji regiji.
- Glede na stopnjo pripadnosti državi Sloveniji in šoli so pomembne razlike med dijaki, ki so povezane s pripadnostjo osnovni družini ter domoljubnimi vrednotami.
- Mladi so dokaj kritični do aktualnih družbenih dogodkov, ki jih poznajo predvsem na način, kot jih prikazujejo mediji.
- Najmanj petina mladih izraža visoko stopnjo aktivnega državljanstva, večina pa je v odnosu do ustreznih trditev relativno neopredeljena.
- Za razvoj KK aktivno državljanstvo bi bilo potrebno uporabljati številne pedagoške in druge aktivnosti, vendar prilagojeno glede na odnos dijakov do različnih skupnosti, z ustreznim kombiniranjem obvezne udeležbe in drugih spodbud.

V pripravah na izvajanje raziskave smo proučevali tudi strokovno literaturo, ki govori o pomenu pripadnosti mladih šoli in drugim družbenim skupnostim. Posebej bi izpostavili naslednje ugotovitve:

- Mladi z močnejšo stopnjo družbene pripadnosti imajo manj težav z duševnim zdravjem.
- Večja pripadnost šoli zmanjšuje verjetnost prijateljevanja s tveganimi posamezniki.
- Na šolah, kjer so učitelji, ki jih dijaki vidijo kot razumevajoče in spoštljive, je večja verjetnost za razvoj klime spoštovanja in občutka pripadnosti šoli.

Vir: LaRusso, Domer, Selman, 2007